

buruz: biziro egoki azaldu duela Aita Emiliano'k berea. Ia 300 orrialdeko liburu onek gai aberatsa du, ongi tajutua eta zeatz eta garbi aditzera emana.

Izkera berriz —ortaz ausarkiago mintza gindezke— ederra eta ugaria. Eztabil egillea Txirrita-patroiarekin: euskera landua du, jaso. Baiña ez gegegi, edozein irakurlentzat adigaitz izateko adinakoa ez, alegia, Ezur-muñetan sartua dauka gure izkuntzaren izaera eta joskera eta lasai dabil orri eskerrak erdi-mailla atsegin batean: goranaiean, baiña es goregi; erraz-zurrean, baiña ez narrasegi.

Itxura ederra du liburuak: "Itxaropena"-k egin duela esatea naikoa da noski. Edergarriak berriz Santos Etxeberria'renak dira. Nola bereziko ote dituzte gorokoek Santos'en izena eta gaurko euskal-literatura? Bidelagun iaioa aukeratu du onek.

Edozein eskaldunentzat atsegin izango den liburua, itz batean, eta Ama Birjiñarengana jaiera berezia dutenentzat aukera-aukerakoa.

BERTSOLARIAK

Juan Baxurko. JESUS. JESUKRISTOREN BIZITZA BERSOTAN JARRIA. (Editorial Franciscana Aránzazu). *Joxe Zapirain. NERE BIZITZAKO BERTSO BATZUEK.* (Imp. Macazaga. Renteria).

Euskera eta bertsolariak elkarri lotuak daude etxeko eta arrotzen gogoan. Erri-poetak badira beste lekutan ere, baiña iñon gutxitan gure artean bezain ugari eta jator. Bertsoak omen dira, zenbaitek dienez, gizonak berezko duen mintzaera, nonnai prosa baiño leenago eder-lan gailletan ageri dena. Eskaldunok gorde dugu inguruko erriek aspaldi galdu zuten aurtzaroko ixuri xamur ori. Eta urteak joan arren beti aur izate onek atzerapide eta alde txarrak baldinbaditu ere erri batentzat, nork arotz eta nekazarien mintzo apal, beti zaar eta beti berri oni belarriak eta biotza itxi?

Eztira bertsolariak, ongi dakigunez, itzetik ortzera aapaldi zorrotzak asmatzen dituztenak bakarrik. Or daude, oietaz kanpo, luzaroko lan ixillean bertsoak ontzen dituztenak ere. Oraingo auek bezala.

Joxe Zapirain barrenkoia dugu, Juan Krutz zana bezala. Baxurko'k berriz amaika olerkari xee eta larrik artu duten kanta-gaia bereganatu du: Gure Jaunaren bizitza eta eriotza. Egun edo biar Euskal-erria-

ren sentiera izkutua aztertu nai duenak eztu gorengo poetengana bakarrik jo bearke, beste aldeetan bezala. Emen aipatzen ditugun bertsolarien lanak ere astiro ausnartu bearrean izango da.

Baxurko'ren liburutxoari itzaurre ederra eman dio M. Lekuona jaunak. Gai auetan guzior maisu eta gidari dugun ezkerero, berea dela esatea naikoa eta geiegi esatea da.

L. M.

Lombardi, S. I. (Ricardo). LA SALVACION DEL QUE NO TIENE FE. Edit. Herder. Barcelona.

Xabier-ko Frantzisko Santuak, Japon-aldeko berriak emanaz utzi zizkigun eskutitz ederretan, ango kristauen kezka bat azaltzen digu. Kristau berriok min ta atsekabe artzen omen zuten, gure fedea ezagutu aurretik ildako beren asabak betiko inpernuan zeudela gogoratu. Galdetzen zioten Xabier-i otoitzez edo limosnaz ba ote dagoan aei laguntzeko biderik. Santuak, berriz, ezetz erantzuten; eztagola ezer egiterik, eta lagatzeko. Mingarri da, baiña erremediorik eztagonean, zertako nekatu? (Ikus *Cartas y Escritos de San Francisco Javier*, ed. B. A. C., p. 418).

Ala ere, bai orduan eta bai orain, millaka ta milloika dira Eliza Katolikoaren fedea ezagutzen eta onartzen ezutenak. Eta oiek danak nai-ta-naiez inpernurako ote dira? Maiz egotzi izan zaigu aurpegira katolikoen gure biotz gogor ta ertsikeria, jentil gaixo oro galdutzat ditugulata. Ain zuzen, Otto Karrer jaunak idatzi zun guzaz zabaldurik dagoan uste onek dakartzkian ondore gaiztoez (Ikus *Le sentiment religieux dans l'humanité et le christianisme*; alemanitar izkuntzatik itzulia). Guretzat, Elizatik kanpo diran oro, "massa damnata" bezala omen dira, inpernurakoak, galdubearrak. Egia ote?

Ezagueradun gizakumeak, fedea nai-ta-naiezko du, zeruratuko bada. Ori Elizaren erakutsia da. Idazki deunetan idatzirik baitago: "Siñeterik gabe ezina da Jainkoaren gogarako izatea" (Hebr. 11, 6). Beraz, fedea ezta gutxigoraberako gauza, bearbearreko ta are derrioreko baldintza baizik. Orduan, Eliza Katolikoak duen fedea, oso-osorik, bere siñiskaj guztiekin siñistu gabe, ezin diteke inor ta inola ere

salbatu? Amaikatzeko dira, dudik gabe, illunpetan, erligio izunetan, gure fedearen berri ez tutelatu, eta ori errurik gabe. Oek danak galdumendian jartzea ez ote litzake zuzen-kontra?

Baïña aipaturiko testu ark emango digu argi. Jarraian ara zer dakarren: "*Jainkoari urbiltzen zagonak, Jainkoa ba-dala, ta billa dabilkionei ordaintzalle zaiela siñetsi bear du-ta*" (Id. ibid.). Beraz, naita-naiezko premia bi siniskai oek, bederen, bear ditu gizonak fedez artu: Jainkoa ba-dala, eta bere maitaleak izadigaiñetiko sariaz saristatzen dituala. Bi egi oek xoil-xoilik lirake bearreko, geiago ezin danean. Ezta gauza aundia.

Baïña, ots, fedea eta jakitea ez tira bat; fedea ezta gure argi xoillaren indarrak atxiki degun albiste edo ezaguera. Fedea, Jainkoak berak agertu digun irakaspenari (Revelazioneari) baiezeko ematea da. Fedeko egintza posible izan dedin, bi ziurtasun bear ditugu, adimenaz iritziak: lendabizi, Jainko bat ba-dagola. Ziurtasun onetara irixteko, errege-bide zabal-erosoa du norma izadian bertan, onek Kreatzaille ta Ordenatzaille bat galdegiten baitu. Bigarren ziurtasuna atxikitzea, zaillago dala aitortu bear; alegia: Kreazoneaz gaiñera, Jainkoak zer-bait agertu edo revelatu digula jakitea; besterik ezpada, bere maitalei emango dien sari izadigaiñetiko ori. Revelazionearen ziurtasuna da, beraz, bigarren baldintza. Bi egi oek ziurtat dauzkanak, badu fedeko egintza egiteko beste. Geroztik, Jainkoak esandako edo ageritakoari burua makur dezaioke, eta ala fede salbagarria egin.

Fede zerugarri ori irixteko, ordea, itxirik ote daude ate guztiak kristau katoliku ezgeranontzat? Ez. Hereje, Zismatiku, Judu ta Mahomatarrek, egizko Revelazioneaz duten artu-emanagatik baduteke egokiera, bearreko dan fede-apur orren berri jakiteko. Beste erligio faltsoetakoek, naiz ta erligio faltsoetan bizi, apika, beren erligio oetan aurki dezakete fede salbagarri ortarako bide. Ta azkenik, Jainko altsu esku aundikoak ba-ditu anima-barrenera bidali ditzakean argi eragikorrak.

Ona emen, bada, labur, kristau irakaspenera: fedeko egintza gabe ezta zeruraterik. Fede ori, ordea, danontzat posible da, Elizatik kanpo daudenentzat ere bai. Idazti Santuek egi pozkor ta biotz-altxagarri au jakinarazten digute: *Jainkoak gizakume guziak salbatzen ta egia- ren ezaguera irixtea nai duela* (1 Tim. 2, 4). Eta nai ori zintzoa izanik, dan-danoi eskeintzen dizkie salbaziorako bideak. Teologian finkaturik ta tink ezarririk aurkitzen da beste esan ura ere: *Facienti quod est in se Deus non denegat gratiam*: al duna egiten dunari, Jainkoak ezta bere grazia ukatuko. Eta graziari erantzunaz, salbatua izateraiño el dajteke.

Problema zail ta ukigarri au oldartzen digu liburu onek, alde orotatik ta edatsuki astinduaz. Gaja aurretik arakatu dutenen iritziak ere

aztertzen eta epaitzen ditu: Capéran, Harent, Billot, Glorieux, Pinarde de la Boullaye... Azalpen argia badu ere, batzuetan, alabaiña, irakurtzeko legor ta nekagarri egiten da (gaia ere alakoxea du-ta). Teologi-jakintzaren prozeduraz zerbait oitua eztagonak, izango du, bearbada, neke pixka bat liburuaren muin osoa edoskitzen. Ortodoxi-aldetik, esan bearrik eztago, irakaspén guztiz ziur ta ondo finkatua du. Liburua ezta teologu utsentzat egiña, apostolutzako lanetan ari diranentzat baizik.

Egilleak eztu aurkezpen-bearrik. Aita Lombardi, bere prediku ta ibillaldiakatik, sobera ezagun ta aipatua zaigu.

Mañaricua (Andrés E. de, Pbro.). LA INMACULADA EN VIZCAYA.
Desclée de Brouwer, Bilbao, 1954.

Erromako Aita Santuak definizio berri bat ematen duan guztietan gerta oi da ta, Sortzez Garbiarena azaltzean ere etzan iskanbilla tipia sortu protestante ta siñisgabeen artean. Fededunak siñiskaj berri bat artzera beartzea, giza-eskubideen kaltetan omen da. Baiña Newman kardenalak —beñiola protestante izandako, eta Eliza Katolikora etorri-berriak— erantzupen egokia eman zien alakoei: Aita Santuak Sortzez Garbia erabakitzean etzun siñiste berririk sortzen, kristau erri osoak lendanik eta ao batez siñisten zuana, onartu ta dogmatzat deklaratu baizik.

Newman jaunaren oarpen ura egiarekin bat datorrela ikusteko, Mañarikuaren liburu au eskutan artu baizik eztezu, irakurle (jakifña, Bizkaiari dagokion neurrian). Erdi Aroan bazegon siñiste ori erriaren erraietan sendo sarturik, Aro orrek, il orduko, Elorrioko eliz ospetsua Sortzez Garbiaren omenez utzi baitzigun. Eta arrezkero, zeinbat aitorrera ta ezaupide! Konzezioko monja-etxeak ainbeste lekutan; siñiste onen aldeko erri-ziñitzak (Markina ta Bilbaon), Konzezioko Anaidiak, Sortzez Garbiaren aldareak ainbeste elizatan... Gogoan artzekoa da Lope de Vega-ren aitorrera ere, onek bizkaitarrak (ots, "vizcaínos" euskaldun guztiak) misterio onen maitale sutsu ta porrokatu bezela azaltzen baititue.

Fede ori bizkaitarren biotzetan ereintzen Frantziskotarrek parte

aundia izan zuten, dudik gabe, eta Mañarikua jaunak ala aitortu eta bein da berriz adierazten ere du (atsegíñez ta eskerronez diogu). Frantziskotar Ordena XIII gn. gizalditik, balsan arturik eta oso-osoan siñiskai onen alde jarri zan; eta XIV-XV gn. mendea ezkeru, ba-zitun Ordena onek etxe-komentuak Bizkaiari (Bermeo, Izaro, Foru, Bilbao, Orduña). Sortzez Garbiaren aldeko fede goiztar onek eztio gutxi zor Asistarraren semeai.

Zorionak Mañarikua jaunari. Atzo Begoñako Amaren Kondairaz, eta gaur lan berri onekin, Bizkaiari Andre Mariarekiko izan dan atze ospetsua argi osoan jarri baitigu.

VILLASANTE

EUSKALTZAINDIAK ERATUTAKO SARIKETA. Leenengo bi saillei buruz —novelak eta ipui laburrak— Euskaltzaindiak artu dituen erabakiak ezagunak dira, Euskal-erriko egunerokoek zabaldu baitituzte. Ementxe ere, beste orrialde batean, arki ditezke. Aurkeztu diren novelak direla-ta, bi itz esa nai genituzke orratik.

Asko gera saill au landu bear gendukeala batez ere uste dugunok. Gaurkoa delako, oraingo gizakien biotz-adimenak ukitzeko bide erosoagorik eztagoelako —ortara jotzen dugu euskaldunok ere erderaz ari geranean— eta euskera arlo ortan gutxi saiaturia dugulako. Poesiariako trebe dugu euskera, olerkari zaar eta berriei eskerrak, baiña bestetarako? Novelak eta ipuiak —ez erri-ipuiak— euskeraz moldatzen alegindu direnek diotenez beintzat, badago oraindik oztopo eta eragozpen ugari.

Uzta ugaria izan da oraingoa: uste baiño ugariagoa. Amaika novela bidali dituzte sariketara —amaika esan nai dut, amar eta bat geiago—, itzuliak eta asmatuak. Gajak ere era askotakoak izan dira. Egilleak, sarri, berriak. Pozbide ederra dugu ortik euskaltzaleok.

Asmatu eta itzuliak erabat aztertu bearra etzen agian gauza egokia. Olakorik franko entzun dugu eta izpidean daudela aitortu bear ori esaten dutenak. Euskaltzaindiak, ordea, etzukean bide ortatik joko, ainbat lan aurkeztuko zela jakin izan balu. Bildur izaki alegia gutxitxo ez ote ziren agertuko. Badirudi uste ez besteko bidea zabaldu duela ixillean euskaltzaleenak.

Leen saria "Aldamin"-ek eraman duela badakigu; geienek ere badakite noski izengoiti ortan erdi-estalirik dagoena Etxaide gaztea dela. "Joanak joan"-en gaia, au ere gauza nabaria, Etxahun'en bizitza da. Baiña aurki argitara irteteko den ezkerro, izango dugu orduan lasai mintzatzeko aukera. Eziogu iñori gozamenik kendu nai alde zurretik.

Bigarren eta irugarren saria, Berasaluze eta Erkiaga'k eramanak, itzulpenentzat izan dira. Biak, Hugo Wast'ena bata eta Simenon'ena bestea, aukerakoak dira gaiez, jende askok gogoz irakurriko dituenetakoa, eta ezin obeki euskeratuak. Eztute alare elkarren antzik. Obe ala: bide askoren artean izango dute datozenek non berezi.

Novela itzuliak ongi daude, baiña gere baitakoak bear ditugu naitaez. Itzulketa ezta prestamena baizik, bestetarako bate-lana. Etxaide'z kanpora ere izan ditugu lan asmatuak: ala ohorezko aipamena irabazi duen Loidi'rena, luzaro gabe argitaratzekoa au ere. Bai au eta bai beste zenbait euskera ederrez jantziak agertu zaizkigu. Pozkarri da benetan, ezpaita gutxi ia maisurik gabe ikasle azkarrak sortzea.

Gaiak bear bada, garbiro esateko, eztira ainbestaraiñokoak, ezta beti trebeki erabiliak ere. Eta ezin-besteen inguruko izkuntzen mailaraiño igo bear dugu gutxienez. Ezpaita bidezko irakurleari euskeraz idaz-lanak, euskeraz daudelako bakarrik, irakurtzeko eskatzea.

Zenbait novelista gailen berez jai omen dira novelista. Baditeke. Geienak orratik etengabeko ariak eta ikasiak egin ditu. Zer esana bear da leenbizi; nola esan ere jakin bear orratik. Barrengo utsa, zer esanik eza, eztu iñongo teknikak heteko. Baiña, ez-jakiñean, aspaldidanik irekirik dauden bideak atzera urratzen ibiltzea, alferrik ibiltzea litzake. Eta bide zaar eta berrien berri erdal-noveletan ikasi bearrean arkitzen gera.

Lanbide onek bere gisako izkera ere eskatzen du: ariña, lasterra, txairoa, arrunta, egunorokoa. Prosa lasaia egiteko lasai ari bear, ez larri eta arnas-estuka gure artean zenbait aritzen diren gisa. Utsik gabeko prosa nai lukete sortu eta eztira oartzen utsik gabeko mintzaera ori bizirik gabekoa izaten dela sarritan. Gai ontan, lasai esan genezake, Euskaltzaindiaren sarikeratara agertu direnetarik asko bide onetik abiatuak eta arras aurreratutak agertzen zaizkigu. Ezta ori gutxi, gaurko eta batez ere gerorako.

PAUL CLAUDEL. Iberria dugu frantses olerkari garai au, 1868'an jaioa.

Gaztetan, aurtzaroan ia, fedea galdu zuen. Gero, 18 urte zituelarik, sinismena itzuli zitzaion bat-batean. Non ta noiz —elizan sartzea gertatu zitzaion batean, “Magnificat” entzuten ari zela—, berak kontatu digu. Baiña, berberak ere ba ote zekien nola?

Fede ortan iraun du tink eriotz-arte. Emendik asi bear bere bizitza ta idaz-lanak adituko baditugu. Lege zaarreko kristaua zen, kristautasunera itzulia izanagatik, batere zalantzarik gabea. Eta, bere gauza guztietan bezala, gogor xamarra ere bai. Gide'rekiko ar-emanetan azaldu zuen etzeukala fedegabeengana beraztasun gelegirik.

Lurbira osoan barrena ibillia bere lanbidea zela bide, etzuten ez beste lurraldeek ez oiturek aldatu. Frantzia'ko edozien baserritar bezain atxikia zegoen bere lurrari eta barren eta kanpo, izaeraz eta itxuraz, bazuen nekazari jator, sendo eta egoskogorraren eitea. New York'en beintzat ez omen dute inoiz izan frantsesez ain ongi eta ingelesez ain gaizki egiten zuen embaxadorerik.

Gure artean —landare zaarrek ain sustrai iraukorra duten Euskal-erri ontan— sortu balitz, ezkendukean arrotz egingo. Nolapait ere gogaide genduelarik, eztu orratik gure poesian jarraitzaille askorik izan, dakidanez. Bere bertsoek badute zaar-usaia darion alako osotasun eta indar berezia, gure aldi aldakor eta zalantzati ontan oi ezten gisakoa. Moldez —Péguy'renak dakarzkite gogora— era berrikoak, berriak direlako edo zaarraren zaarrez ala diruditelako: itz lau eta neurtuaren arteko letari luzea. Beti bateko lelo orrek badu ordea mami izkutua.

Azken urteetan batez ere, antzerki-lanek zabaldu dute geienbat aren izena: “Le Soulier de Satin”, “L'Annonce faite à Marie”, “Christophe Colomb”, “Jeanne au bûcher”, ezagunenak baizik ez aipatzeko.

Bizitzaren neurrikoa izan du eriotza. Bere azken itzak, etxekoiei: “Uztaidazute orain pakean iltzen Eztut beldurrik”. Berak itxi ditu begi-belarriak, barren-izketa ixillari bakarrik adi, eriotzak itxi baiño leen.

L. M.

OARGUI'REN BIGARREN BATZALDIA. Oargui'ko gaztien euskera-ganoko leia ikusirik ba-dugu euskaltzaleok zertaz poztu. Izan ere, gazteok arikorrak ditazu, lenengo batzaldiari jarraiki bigarrena etorri baitzaio eta bigarrena ospatu orduko irugarrena iragarri baitigute.

Jorraillaren 3'an, igandearekin, izan zen Donostia'ko Getari-kaleko Oargui-etxean bigarren txapelketako sari-banaketa-jaialdia.

Jaialdi atsegingarri eta anaiartekoa benetan! Lenen itzak Lagunarte ontako Zaldia jaunak ogutzi zitun beren asmoak agertuz eta "Seminario Julio de Urquijo"ri eskerrak emanaz saritarako bazkun onek opa dien laguntasunagatik.

Ondoren, lerro auen idazleak solas laburtxo batean goraipatu zun Oargui'ren eragin-lana euskal-arloai buruz eta sariketako gora-bereri eman zigun.

Aurreko txandan bezala, epaimairako Arrue ta Mitxelena jaunak eta onokoxeko au izendatu zituzten. Irukote onen erabakiz ona sariak nola banatu ziran.

1.º maillan. (Gaia aukerakoa). Lenengo saria, Orixe'ren "Eguneroko Meza-Bezperak", Berasaluze'tar Sabin'i, "Kierkegaard'en azia Unamuno'gan lore" deritzaion filosofi gaietako idazlanagatik.

Bigarren saria, Aita Onaindia'ren "Milla euskal olerki eder", deritzan olerki sorta liburua, Guarrotxena'tar Peru'ri "Lili garbiaren intziria" deritzan irakurgai xamurragatik.

2'gn. maillan. (Gai aukerakoa). Lenengo saria ("Milla euskal-olerki eder"), Eloseg'i'tar Alberto'ri bere olerki bildumatxoa dala-ta, Bigarren saria ("Ama-semeak Arantzazu'ko kondairan") Garixo'tar Fernando'ri "Elur maluta" deritzan ipui politagatik.

Lenen mailleko irabazleak bizkaitarrak dituzu, Gernika inguru-koak nunbait eta orain Arantzazu'ko prantziskotar komentuan praille dagoz. Bigarren maillekoak donostiarrak dira, euskaldun berri-herriak, orain iruzpalau urte ezkeroz gure mintzaira ikasten diardutenak.

Lenengo mailleko lanetan sarituak bi bakarrik izan dira, geiagorako ezpaitzen irixten... dirurik (betiko leloa!), baiñan epaimai onek idazle saiatuen zuzpergarri jakin-erazi nai luke benetan atsegingarri izan zaizkiola ondorengo lan oek: "Problema kritikoaren erabakitzea" (Iturria'tar Joxe), "Urruti-min" (Txillardegia), "Kurtzipizio gañean" (Arakama'tar Ander), "Eratik gaiera" (Morga), "Gizonaren azken jo-muga" (Arru-muño), "Illezkortasunaz" (Etxebeste'tar Iñaki) eta Gabriel Aresti Bilbotar gaztearen olerki sakon eta lilluragarriak. Gaiñerako lan guziak edo geienak beintzat on-onak dirala jakin-erazi dezagun. Zorionak danoi biotz-biotzez.

Mitxelena jaunak, sariak eman-ala, galdekizuntxo ernegarriak egin zizkien irabazleai. Baita parra lasai egiteko aukera sortu ere Pernando'rekin. Ezta iñundik ere Amezketarra, baiñan Donostia'n gatzik falta'z tzelat ederki aditzera eman zigun gure Garixo'k.

Ondoren, epaimaiko ta jaialdira eldu ziren idazleen artean urrengo

batzaldirako baldintza oñarriak tajutu ziran. Ona emen euskal-idazle ororen jakingarri:

Lenengo maillan.—1.º Euskalerrri'ko ixtori-gai bat XVIII'gn. mendetik artuta. Lau edo bost kuartilla gutxieneko.

2'gn. Ederti-irizkizuna edo arte-kritika, Nolanaiako kritika-gai erabilli diteke, literatura, musika, philosophia, pintura, eskultura, zinema t. a. Ontan ere lau edo bost kuartilla gutxieneko.

Bigarren maillan gaia aukeran eta lenengoen orri-neurria. Itzulpenak eztira onartuko. Olerkirik ez beza iñork igorri, baztertuak izanen baitira. Lanok Garagarrillaren lenengorako aurkeztu bitez.

Oargui'ko jaialdiaren amaigarri esan dezagun solasaldi politik sortu zela “existenzialismoari” buruz Txillardegi ta Mitxelena jaunen artean. Txillardegi ez genun konforme sari-irabazlearen iritziarekin existenzialistai buruz eta Mitxelena'k agindu zion Txillardegi gazte pizkorrari Berasaluze'ren oker-usteak zuzenduz lanik egiten ba'zun, arenaren alboan argitaratuko zitzaioala aldizkari ontan.

Txillardegi'k itzetik ortzera baiezkoa agindu zion eta laister gozatu gera noski bere idazlan ernegarria ausnartuz.

Ta gaurko, berriketarik eski.

E'TAR. Y.

